

УДК 159.9

DOI 10.31339/2413-3329-2019-2(10)/2-108-111

Березовська Лариса Іванівна,

кандидат психологічних наук, доцент,

Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів;

ПРОФЕСІЙНЕ ВИГОРЯННЯ ЯК ПРЕДМЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЇ ПРАЦІ

У статті представлено результати теоретичного аналізу сучасних розвідок професійного вигорання як предмету дослідження психології праці. Теоретично визначено, що професійне вигорання проявляється в професійній сфері і пов'язане зі ставленням людини до роботи. Сучасні розвідки містять відомості те, що вигорання впливає на всі сфери буття людини, а причинами є складний взаємозв'язок впливу факторів індивідуального, інтерперсонального та організаційного рівнів. Як індивідуальні характеристики, особливості взаємодії, так і умови середовища праці впливають на виникнення, формування та розвиток професійного вигорання. Результати дослідження можуть стати основою розробки профілактичних заходів з попередження професійного вигорання у працівників різних організацій.

Ключові слова: професійне вигорання, психологія праці, фактори, соціально-економічні; соціально-психологічні та індивідуально-психологічні чинники.

Постановка проблеми. До проблеми професійного вигорання приковується все більше і більше уваги як зарубіжними дослідниками, так і вітчизняними. Теоретичний інтерес викликаний практичними потребами, а практична діяльність потребує теоретичних напрацювань, які можуть стати основою надання психологічної допомоги працівникам різних організацій.

Оскільки феномен професійного вигорання виникає у людини в контексті професійної діяльності, має негативні наслідки для неї, організації в цілому і психічного благополуччя тих, з ким вона взаємодіє, то даний синдром найбільше досліджений в рамках психології праці, організаційної, економічної, соціальної психології (як у вітчизняній, так і зарубіжній). Не дивлячись на те, що феномен вигорання у зарубіжній психології широко досліджено, у вітчизняній науці накопичено достатньо багато фактичного матеріалу, практичних напрацювань актуальність дослідження зазначеного феномену не знижується.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Аналіз літератури свідчить, що професійне вигорання в різних професійних сферах досліджувалася багатьма науковцями.

Феномен вигорання став популярним предметом дослідження за кордоном починаючи з 70-х рр. XX ст. Останнє десятиріччя відмічається підвищення інтересу до професійного вигорання з боку вітчизняної науки. Зроблено ряд досліджень, що мають предметом свого дослідження вигорання в процесі професійної діяльності, в різних професіях.

Мета статті: аналіз сучасних розвідок професійного вигорання як предмету дослідження психології праці.

Результати дослідження. Проблема вигорання досліджується у вітчизняній науці починаючи з 1980-их років. Такі терміни, як «професійне вигорання», «емоційне вигорання» і «психічне вигорання» часто використовуються як рівнозначні. Використання терміну «емоційне вигорання» є закономірним тому, що симптом емоційного виснаження є найпершим і основним в даному синдромі і запускає інші симптоми. Використовуючи термін «професійне вигорання», дослідники підкреслюють, що даний синдром проявляється в професійній сфері і пов'язаний зі ставленням людини до роботи. Зараз найбільш поширеним в даний час є термін «психічне вигорання», він акцентує увагу на тому, що вигорання відбувається в сфері психічного і зачіпає всі сфери особистості.

Майже всі сучасні розвідки містять відомості те, що вигорання впливає на всі сфери буття людини, а причинами є складний взаємозв'язок впливу факторів індивідуального, інтерперсонального та організаційного рівнів. Результати психологічних досліджень свідчать що як індивідуальні характеристики, особливості взаємодії, так і умови середовища праці впливають на виникнення, формування та розвиток професійного вигорання. Дана ситуація спостерігається майже у всіх проаналізованих працях незалежно від виду професії (підприємці, працівники освіти, психологи різних сфер діяльності, працівники правоохоронних органів, соціальні працівники, медичні

працівники та інші), від форми власності (державні, приватні).

Наприклад, Гнускіна Г. В. [4] досліджуючи професійне вигорання у підприємств визначила, що на його виникнення впливають чинники мікрорівня (особистісні, організаційно-професійні, соціально-демографічні та сімейно-підприємницькі характеристики підприємств) та чинники мезорівня (форма реєстрації, сфера підприємницької діяльності, кількість осіб в організації).

Щодо працівників сфери освіти, то прослідковується схожа тенденція. Так, наприклад, Зайчикова Т. В. [5] визначила, що детермінантами виникнення синдрому професійного вигорання у вчителів є три основні групи чинників: соціально-економічні; соціально-психологічні та індивідуально-психологічні.

Булатевич Н. М. [2] зазначає, що індивідуальними первинними причинами, що породжують виникнення вигорання у вчителів є соціально-демографічні характеристики, особистісні властивості та міра сформованості педагогічної майстерності вчителя. Вторинними ж, які переломлюються крізь призму особистісних чинників і виступають в якості провокуючих та підсилюючих чинників виникнення та розвитку вигорання серед вчителів, пов'язані з організаційними умовами роботи.

Борисова М. В. [3] вважає, що можливість виникнення і розвитку психічного вигорання у педагогів викликається специфікою особливостями трьох її структурних компонентів професійної діяльності – педагогічної діяльності, педагогічного спілкування, особистості вчителя.

Колтунович Т. А. [9] дослідила, що професійне вигорання вихователів обумовлене впливом специфічно-професійних, організаційно-управлінських і психологічних чинників, які з різною інтенсивністю діють на різних етапах його формування: специфічно-професійні – на початковому, чинники двох інших груп – на подальших.

Наші власні дослідження також свідчать, що на розвиток професійного вигорання впливають професійні умови, стаж педагогічної діяльності, особливості педагогічного спілкування, особистісні особливості [1].

Серед психологів різних сфер спостерігається схожа тенденція. Так, Костюк А. В. [10] визначив, що емоційне вигорання в оперативних психологів, що працюють в системі органів внутрішніх справ (ОВС) виникає через наступні чинники: 1) соціально-демографічні (посада, наявність дітей та ін.), 2) стажеві (загальний стаж в ОВС, стаж на основній посаді, стаж роботи психологом в ОВС). 3) особистісні, 4) ставлення до роботи та власного Я (задоволення від праці, соціально-орієнтована та індивідуально-орієнтована орієнтація, відчуття безпорадності, нелояльності, адиктивне подолання тривоги та ін.).

Леженіна Л. М. [11] встановила, що розвиток емоційного вигорання у слідчих Служби безпеки України (СБУ) зумовлений зовнішніми чинниками, до яких віднесено: велика кількість справ, що знаходяться у провадженні слідчого; недолік або недостовірність інформації у справі; підвищена відповідальність за

функції, які виконує слідчий СБУ; психологічно важкий контингент, з яким має справу слідчий СБУ у сфері спілкування; надмірна зайнятість на роботі; особливості юридичної відповідальності слідчих СБУ; директивний стиль керівництва у відділі, що викликає хронічно напружену психоемоційну діяльність. До внутрішніх чинників належить: незадоволення потреби в значущості свого «Я», позитивних емоцій (відсутність розуміння), обмеження свободи, активності дій, самовиразу, інтенсивна інтеріоризація обставин професійної діяльності, переживання несправедливості.

Зелінська Я. [6] визначила, що до індивідуальних особливостей, що сприяють появі вигоряння у соціальних працівників віднесла: пасивність, захист, залежність, низька самооцінка, невпевненість, почуття зовнішнього контролю, ірраціональні уявлення про професійну роль, низька самоефективність, сильна мотивація праці, висока реактивність і специфічний тип контролю, який полягає в униканні важких ситуацій. Міжособистісні фактори включають в себе: міжособистісні конфлікти, конкуренцію, відсутність взаємної довіри, порушення спілкування, словесні образи, вербальну агресію, знущання, які ставлять під сумнів наявність професійної компетентності, блокування емоційної залученості у стосунки з іншими людьми. Для організаційних, в основному належать чинники, пов'язані з професійною роллю та розвитком, фізичними умовами праці, стилем керівництва, переваженнями, наявністю великої кількості обов'язків, браком часу і ресурсів для виконання поставлених завдань. Важливим у деяких випадках виявляються різниця між нормами і цінностями фахівця та цілями й завданнями установи.

Ковальчук В. І. [7] дослідила, що до психологічних передумов професійної діяльності тренерів, що детермінують виникнення емоційної напруженості, належать зовнішні та внутрішні стрес-чинники; зовнішні: надмірна кількість зобов'язань, недостатність «життєвої енергії», відсутність часу на відпочинок, страх бути «викинутим з обійми», суб'єктивна незадоволеність умовами праці, соціально-демографічні характеристики (вік, педагогічний стаж, стаж роботи в конкретному колективі, категорія, сімейний стан); внутрішні стрес-чинники: мотивація, потреби, цілі й оцінка власної діяльності. До індивідуально-особистісних рис, що детермінують професійне вигоряння тренерів, належать інтровертованість, високий рівень емотивності й тривожності, висока нормативність поведінки, а також демонстративність і негативна система уявлень про людей.

Ковровський Ю. Г. [8] дослідив, що рівень професійного вигоряння у персоналу Оперативно-рятувальної служби ДСНС України пов'язаний з такими особистісними характеристиками персоналу: комунікативними; емоційно-вольовими; інтелектуальними характеристиками; нейротизмом; екстраверсією. Організаційно-професійні та соціально-демографічні чинники впливають на професійне вигоряння персоналу Оперативно-рятувальної служби ДСНС України двома шляхами: комплексно, тобто впливають на більшість симптомів професійного вигоряння, які відносяться до всіх фаз; фрагментарно, тобто впливають на кілька симптомів. Вплив соціально-економічних чинників професійного вигоряння рятувальників є фрагментарним. Професійне вигоряння найбільше залежить від таких організаційно-професійних чинників, як: категорії особового складу (атестовані працівники на службі цивільного захисту частіше вигорають за вільно найманих працівників); освіти (з вищим рівнем освіти

підвищується вірогідність виникнення професійного вигоряння); стажу на посаді (зі збільшенням стажу на посаді підвищується рівень професійного вигоряння); проходження строкової служби в Збройних Силах України (працівники, що мають військову вислугу, вигорають менше); наявності статусу учасника бойових дій (при наявності досвіду бойових дій рівень вигоряння зменшується), наявність стягнень (працівники з не знятими дисциплінарними стягненнями вигорають частіше); стану здоров'я (з погіршенням загального стану здоров'я зростає ризик професійного вигоряння) та ін.

Лотоцька-Голуб Л.Л. [12] зазначає, що причинами розвитку емоційного вигоряння у професійній діяльності лікарів є взаємодія особистісних та ситуаційних чинників. А також невідповідність між особистістю й професійною діяльністю: між вимогами до професії, спеціаліста та його ресурсами, прагнення до нагород, незадоволеністю роботою й взаємодією з іншими фахівцями у професійному середовищі.

Райкова Е. Ю. [13] звертає увагу, на те, що виникнення емоційного вигоряння у медичних сестер зумовлено особливостями їх професії: монотонність роботи, особливо якщо її сенс здається сумнівним (наприклад: в хоспісах із хворими, що помирають; в онкологічних відділеннях тощо); внесок у роботу великих особистих ресурсів і недостатня позитивна оцінка цієї роботи (недостатнє визнання); суворе регламентація часу роботи, особливо при нереальних термінах її виконання, або ненормований робочий день; робота з «невмотивованими, тяжкими пацієнтами», які постійно опираються бажанню їм допомогти, та незначний результат такої роботи; напружені відносини з колегами по роботі та недостатня підтримка з їх боку; робота без можливості подальшого навчання та професійного удосконалення; невирішені особисті проблеми медсестри; невдоволення професією, усвідомлення невірності її вибору, невідповідність власних здібностей вимогам професії тощо. По суті, виникнення синдрому емоційного вигоряння неможливо однозначно пов'язати з тими чи іншими чинниками. Мабуть, це результат їх складної взаємодії.

Титаренко Т. М. [14] серед факторів ризику або потенційних стимуляторів розвитку професійного вигоряння запропонувала виділяти особистісні, статусно-рольові та корпоративні (професійно-організаційні). Автор підкреслює, що частіше вигорають так звані «роботоголіки», тобто ті, хто цілком занурені у працю, не вміють відпочивати, переживають надмірну відповідальність за те, що роблять та мають чіткі настанови на кар'єрне зростання будь якою ціною. До групи ризику входять ті особи, то реагує на стреси емоційно нестримано, агресивно, хто завжди хоче бути першим та нетерпимим до будь яких перешкод на шляху до мети. Також сприяє розвитку вигоряння тривожність, підозрілість, використання неконструктивних моделей поведінки у конфліктних ситуаціях і низька комунікативна компетентність. Серед організаційних чинників тут мають витривалість та інтенсивність робочого навантаження.

Висновки та перспектива подальших досліджень. Аналіз результатів дослідження уможливило зробити наступні висновки: професійне вигоряння у працівників різних професійних сфер виникає під впливом різноманітних чинників. До них відносяться чинники, що пов'язані з умовами праці та ті, що є індивідуальними психологічними особливостями працюючих.

Перспективу дослідження вбачаємо у розробці профілактичних заходів з попередження професійного вигоряння у працівників різних організацій.

Список використаних джерел.

1. Березовська Л. І. Психодіагностика та корекція внутрішньоособистісних конфліктів як умова подолання професійного вигоряння у вчителів : дис. ... канд. психол. наук : К., 2013. 200 с.
2. Борисова М. В. Психологические детерминанты психического выгорания педагогов : автореф. дис. ... на соиск. учен. степени канд. психол. наук : спец. 19.00.07. Ярославль, 2003. 29 с.
3. Булатевич Н. М. Синдром емоційного вигоряння вчителя : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : 19.00.04. К., 2004 19 с.
4. Гнускіна Г. В. Психологічні чинники професійного вигоряння у підприємців: дис. ... канд. психол. наук. Київ, 2016. 267 с.

5. Зайчикова Т. В. Соціально-психологічні детермінанти синдрому «професійного вигорання» у вчителів : дис. ... канд. психол. наук. К., 2005. 178 с.
6. Зелінська Я. Особливості психічного вигорання в аспекті професійного стресу. *Соціальна психологія*, №6 (38), 2009. С.127-135.
7. Ковальчук В. І. Особистісні детермінанти професійного вигорання тренерів в спорті : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вихов. та спорту : 24.00.01. Київ, 2016 24 с.
8. Ковровський Ю. Г. Психологічні чинники професійного вигорання у персоналі Оперативно-рятувальної служби Державної служби України з надзвичайних ситуацій: дис. ... канд. психол. наук. Київ, 2017. 388 с.
9. Колтунович Т. А. Психологічні умови корекції професійного вигорання у вихователів дитячих навчальних закладів : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук :19.00.07. Острого, 2016. 24 с.
10. Костюк А. В. Психологічні особливості емоційного вигорання оперативних психологів : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : 19.00.01. Одеса, 2011 23 с.
11. Леженіна Л. М. Психологічні чинники емоційного вигорання слідчих Служби безпеки України : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : 19.00.06. Київ, 2009. 24 с.
12. Лотоцька-Голуб Л. Л. Соціально-психологічні чинники резистентності до емоційного вигорання у професійній діяльності лікарів: автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05. К., 2016. 25 с.
13. Райкова Е. Ю. Терапія і профілактика професійного вигорання у представителів допомагаючих професій. *Молодой ученый*. 2011. Т. 2, № 5. С. 92-97.
14. Титаренко Т. М. Життєві кризи: технології консультування : навч. посіб. У 2-х ч. Київ : Главник, 2007. Ч.1 144 с.

References

1. Berezovska L.I. *Psychodiagnostyka ta korektsiia vnutrishnoosobystisnykh konfliktiv yak umova podolannia profesiinoho vyhorannia u vchyteliv* [Psychodiagnostics and improvement of internal conflicts as a condition of negotiation of professional teachers zapping.]: dys. ... kand. psykhol. nauk : K., 2013. 200 s.
2. Borisova M. V. Psihologicheskie determinanty psihicheskogo vyigoraniya pedagogov [Psychological determinants of mental burnout of teachers]: avtoref. dis. ... na soisk. uchen. stepenya kand. psihol. nauk : spets. 19.00.07. Yaroslavl, 2003. 29 s.
3. Bulatevych N. M. Syndrom emotsiinoho vyhorannia vchytelia [Teacher's emotional burnout syndrome] : avtoref. dys. ... na zdobuttia nauk. stupenia kand. psykhol. nauk : 19.00.04. K., 2004 19 s.
4. Hnuskina H. V. Psykholohichni chynnyky profesiinoho vyhorannia u pidpriyemtsiv [Psychological factors of professional burnout of entrepreneurs] : dys. ... kand. psykhol. nauk. Kyiv, 2016. 267 s.
5. Zaichykova T. V. Sotsialno-psykholohichni determinanty syndromu «profesiinoho vyhorannia» u vchyteliv [Social and psychological determinants of teachers' burnout syndrome]: dys. ... kand. psykhol. nauk. K., 2005. 178 s.
6. Zelinska Ya. Osoblyvosti psykhiichnogo vyhorannia v aspekti profesiinoho stresu [Features of mental burnout in the aspect of professional stress]. *Sotsialna psykholohiia*. №6 (38), 2009. S.127-135.
7. Kovalchuk V. I. Osobystisni determinanty profesiinoho vyhorannia treneriv v sporti [Personal determinants of the professional burnout of sports coaches]: avtoref. dys. ... na zdobuttia nauk. stupenia kand. nauk z fiz. vykhov. ta sportu : 24.00.01. Kyiv, 2016 24 s.
8. Kovrovskiy Yu. H. Psykholohichni chynnyky profesiinoho vyhorannia u personalu Operatyvno-riatuvanoi sluzhby Derzhavnoi sluzhby Ukrainy z nadzvychainykh sytuatsii [Psychological factors of professional burnout in the personnel of the Emergency Situations of the State Emergency Service of Ukraine] : dys. ... kand. psykhol. nauk. Kyiv, 2017. 388 s.
9. Koltunovych T. A. Psykholohichni umovy korektsii profesiinoho vyhorannia u vykhovateliv dytyachykh navchalnykh zakladiv [Psychological conditions of correction of preschool teachers professional burnout]: avtoref. dys. ... na zdobuttia nauk. stupenia kand. psykhol. nauk :19.00.07. Ostroh, 2016. 24 s.
10. Kostyuk A. V. Psykholohichni osoblyvosti emotsiinoho vyhorannia operatyvnykh psykholohiv [Psychological features of emotional burnout of operative psychologists]: avtoref. dys. ... na zdobuttia nauk. stupenia kand. psykhol. nauk : 19.00.01. Odesa, 2011 23 s.
11. Lezhenina L. M. Psykholohichni chynnyky emotsiinoho vyhorannia slidchykh Sluzhby bezpeky Ukrainy [Psychological factors of emotional burnout of Security Service investigators]: avtoref. dys. ... na zdobuttia nauk. stupenia kand. psykhol. nauk : 19.00.06. Kyiv, 2009. 24 s.
12. Lototska-Holub L. L. Sotsialno-psykholohichni chynnyky rezystentnosti do emotsiinoho vyhorannia u profesiinii diialnosti likariv [Social and psychological factors of resistance to emotional burnout in doctors' professional activity]: avtoref. dys. ... kand. psykhol. nauk : 19.00.05. K., 2016. 25 s/
13. Raykova E. Yu. Terapiya i profilaktika professionalnogo vyigoraniya u predstaviteley pomagayuschih professiy [Therapy and prevention of professional burnout in representatives of assisting professions]. *Molodoy ucheniy*. 2011. T. 2, # 5. S. 92-97.
14. Tytarenko T. M. Zhyttievi kryzy: tekhnolohii konsultuvannia [Life Crises: Consulting Technologies]: navch. posib. U 2-kh ch. Kyiv : Hlavnik, 2007. Ch.1 144 s.

В статті представлені результати теоретичного аналізу сучасних досліджень професійного вигорання як предмета дослідження психології праці. Теоретично визначено, що професійне вигорання проявляється в професійній сфері і пов'язано з отношением человека к работе. Сучасні дослідження містять дані, що вигорання впливає на всі сфери життя людини, а причинами є складна взаємодія впливу факторів індивідуального, інтерперсонального та організаційного рівнів. Як індивідуальні характеристики, особливості взаємодії, так і умови праці впливають на виникнення, формування і розвиток професійного вигорання. Результати дослідження можуть стати основою розробки профілактичних заходів по попередженню професійного вигорання у працівників різних організацій.

Ключевые слова: професійне вигорання, психологія праці, фактори, соціально-економічні; соціально-психологічні та індивідуально-психологічні фактори.

The results of theoretical analysis of modern explorations of professional burnout as a subject of study of work psychology have been presented in the article. Professional burnout manifests itself in the professional field and is related to the attitude of the person to work has been determined. Modern investigation contains information that burnout affects all spheres of human existence, and the causes are the complex interplay between factors of individual, interpersonal and organizational levels. Both individual characteristics, interaction features, and working environment conditions influence the emergence, formation, and development of occupational burnout. This situation is observed in almost all analyzed works irrespective of

the type of profession (entrepreneurs, education workers, psychologists of various spheres of activity, law enforcement officials, social workers, health care workers, etc.), ownership (public, private). It has been determined that professional burnout of entrepreneurs arises under the influence of microlevel and mezzanine factors; education workers are determinants of three main groups of factors: social and economic; social and psychological; individual and psychological. Psychologists working in different fields have similar tendencies: determinants are social and demographic, internships, personal, attitudes to work and their own I factors. In investigators, professional burnout is driven by external and internal factors. Psychological prerequisites for the professional activity of coaches that determine the occurrence of emotional tension include external and internal stress factors. The level of professional burnout in the personnel of the Operational Rescue Service of the SSES of Ukraine is related to personal characteristics, organizational, professional and social and demographic characteristics. The reasons for the development of emotional burnout in the professional activity of doctors are the interaction of personal and situational factors. Among the risk factors or potential drivers of professional burnout are personal, status-role and corporate (professional-organizational). The results of the analysis can be the basis for the development of preventive measures to tip off professional burnout in employees of different organizations.

Key words: occupational burnout, psychology of labor, factors, socio-economic; social-psychological and individual-psychological factors.

УДК 159.947.24:378.011.3-051:34(045)

DOI 10.31339/2413-3329-2019-2(10)/2-111-115

Штифурак Віра Євгенівна,

доктор педагогічних наук, професор,

Вінницький торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно-економічного університету, м. Вінниця

ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ЗДОРОВ'Я В СИСТЕМІ ЦІННІСНИХ ПРІОРИТЕТІВ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ

Суперечність процесу формування здоров'язбережувальних пріоритетів майбутніх юристів виявляється в тому, що аргументовано доведені соціокультурні настанови мають здійснюватись у соціальній практиці через культивування здорового способу життя в онтогенетичному розвитку окремого індивіда. А, як засвідчує практика, у процесі професійного становлення майбутніх фахівців має місце своєрідний когнітивно-поведінковий дисонанс, коли достатня поінформованість не узгоджується із високим рівнем активності щодо оволодіння навичками здорового способу життя. Майбутнім юристам було запропоновано прорангувати за рівнем негативного впливу на життєдіяльність факторів ризику для здоров'я; досліджено об'єктивні та суб'єктивні чинники впливу на стиль і спосіб життя; виявлено ціннісні пріоритети та місце з – поміж них здоров'язбережувальних. На підставі узагальнення одержаних даних визначені показники готовності майбутніх юристів до утвердження принципів здорової життєдіяльності. У підсумку описано характерологічні прояви майбутніх юристів, яким властиві досконалий, достатній, базовий та початковий рівень сформованості принципів власної здорової життєдіяльності. Одержані результати проведених досліджень підтверджують необхідність переорієнтування просвітницького процесу від інформативно - освітнього до дискусійно - діального.

Ключові слова: майбутні юристи, здорова життєдіяльність, психологія здоров'я, ціннісні пріоритети, об'єктивні та суб'єктивні чинники здоров'я, мотиви здорової життєдіяльності, професійні домагання, стратегія життя.

Постановка проблеми. Практика освоєння конструктивної взаємодії з новою соціальною дійсністю передбачає процес особистісної самореалізації через обумовлення ціннісної детермінації, що стає одним із напрямів суспільного оновлення. Успішність її розв'язання залежить від сформованих настанов, які є регулятором соціального поведіння. Індивідуальна система ціннісних пріоритетів, яка формується в умовах різноспрямованих устремлень, може породжувати суперечність між свідомістю та практичною поведінкою. Сукупність цінностей різноманітна, але з – поміж усіх в умовах інтенсивного особистісно – професійного становлення студентської молоді має відігравати зорієнтованість на здорову життєдіяльність, що вклучає вагому складову – психологічне здоров'я.

Система особистісних домагань є початковим моментом активності майбутніх фахівців на шляху досягнень і самореалізації, що обґрунтовує актуальність вивчення в контексті життєвої стратегії та професійних перспектив. У цьому сенсі суб'єктивний підхід може розцінюватись як раціональний щодо обґрунтування особливостей діяльності майбутніх юристів. Науково – практичні зусилля при цьому спрямовуватимуться на аналіз світоглядної визначеності життєвих пріоритетів, рівень соціальної активності, індивідуальну усвідомленість значущості емоційного реагування на професійні ситуації. Сучасні соціальні умови активізують ті психологічні механізми професійного самовизначення майбутніх юристів, які зумовлені внутрішньою потребою бути конкурентноздатним на ринку праці. А, отже, значення способу життєдіяльності є вкрай вагомим чинником професійно – особистісного розвитку, що не завжди повною мірою визнається майбутніми фахівцями, в тому числі і юридичної галузі.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Вивчення специфіки професійної діяльності юристів обумовлене великим

соціальним запитом щодо її результативності та привабливою іміджевою складовою у разі фахової досконалості. Сучасні дослідження орієнтовані на виокремлення специфіки юридичної діяльності. Так, зокрема, стверджується надзвичайне різноманіття завдань, які доводиться виконувати фахівцям юридичної сфери. Нова справа для слідчого, прокурора, судді, адвоката є своєрідним завданням, і, чим менше шаблонів використовується при її розв'язанні, тим більша ймовірність встановлення істини. Таким чином, професія юриста вимагає нестандартності та креативного підходу у вирішенні професійних завдань. Окрім сказаного, уся юридична діяльність регулюється правом і тому у процесі планування професійних дій юрист подумки зіставляє їх із нормами законодавства, що вимагає точності, глибини та осмисленості зроблених узагальнень та висновків. Варто підкреслити інтенсивне спілкування в умовах правового регулювання, що характеризує комунікативний аспект професійної діяльності юриста, а організаційна складова стосується як власної діяльності, так і взаємодії з іншими суб'єктами, на що вказує В. Васильєв [5; с.137].

Виконання юристами професійних обов'язків відбувається у напружених, екстремальних, стресогенних умовах, оскільки від фахівців даної галузі вимагається підвищена відповідальність за прийняття рішень в умовах дефіциту часу, що робить фактично неможливою здатність точно прогнозувати об'єктивні обставини діяльності, зважаючи на правову регламентацію термінів виконання юридичних заходів. Подібні об'єктивні умови активізують вплив особливо сильних подразників та домінування у зв'язку із цим негативних емоцій. Таким чином, юридична діяльність окрім ознак соціономічної професії має і ті, що визначаються взаємодією у системі «людина–право». Психологічна складова даної особливості зводиться до стану підвищеної відповідальності, що може породжувати надмірне застосування владних повноважень,